

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 11 November 1900. No. 1193.

Dit blad wordt geregeld op Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Biedragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donnerdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor het buitenland per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereen. 12 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

LAATSTE REEKS.

XL.

KERK EN STAAT.

XXVIII. (Slot.)

Durft iemand van ulieden, die eene zaak heeft tegen een ander, te recht gaan voor de onrechtvaardigen, en niet voor de heiligen? 1 Cor. 6:1

Aan het einde van onze uiteenzetting toegekomen, vatten we duidelijkheidshalve het gevondene, althans wat de hoofdpunten aangaat, in korte trekken saam.

1. Artikel 36 van onze Belijdenis moet historisch, en mag niet opportunistisch worden uitgelegd. Dit artikel onderstelt, in overeenstemming met de theorie die in de middeleeuwen gold, en nog door Rome wordt gehandhaafd, dat er slechts *éne kerk* bestaat en bestaan kan; dat wat daarnaast opkomt, zich valscheit alzo noemt; en dat de Overheid geroepen is, desnoo met het zwaard, die *éne kerk* te beschermen, en niet alleen de afzonderlijke, maar ook allen valschen godsdienst uit te roeien.

2. Bij de verhouding tusschen kerk en Staat, komt de kerk voor als *instituut* en niet als *organisme*.

3. Beide, het instituut van de kerk en het instituut van de Overheid, bestaan om der zonde wil. Had de eerste mensch volhard in den staat der rechtzinnigheid, er zou nooit een zelfstandig instituut der kerk, en nooit een Overheid geweest zijn. Het vaderlijk gezag alleen komt uit de schepping op, het Overheidsgezag is van latere instelling. Men kan dit ook zóo uitdrukken, dat het vaderlijk gezag, en daarmede samenhangend het patriarchale familiegezag, met insluiting van het maritale gezag, *organisch* van natuur zijn; het Overheidsgezag daarentegen en het Kerkelijk gezag *mechanisch*. Organisch duidt hierbij datgene aan, wat uit het leven zelf, gelijk dit naar de scheppingsordinantie bestaat, opkomt; mechanisch daarentegen datgene, wat op kunstmatige wijze in dit leven is ingeschoven. Zóo is organisch de tand die vanzelf aan het gebit van het kind uitgroeit; mechanisch de kunststand, die later in het verstoorte gebit wordt ingezet. Organisch zich bewegen, is het loopen op onze twee natuurlijke beenen; mechanisch het gaan op twee krukken, als de beenen hun dienst weigeren.

4. Hoezeer beide instituten, zoowel dat van de Kerk als van de Overheid, om der zonde wil ingesteld, en dus mechanisch van natuur zijn, zoo verschillen toch beide principieel hierin, dat de Overheid een instituut is van de *Gemeene gratie*, de Kerk daarentegen een instituut van de *Particuliere genade*. Hieruit volgt, dat de Overheid onder alle volken bestaat zolang er volken optreden, de Kerk daarentegen als zelfstandig instituut eerst sedert den Pinksterdag. Wel is de Kerk als organisme er van het paradijs af geweest, maar niet als *zelfstandig* instelling. Dat werd ze eerst door de uitstorting van den Heiligen Geest, na in den kring van Jezus en zijne discipelen te zijn gepraefformeerd.

Dit nu brengt met zich, dat in de Gemeene Gratie al datgene gegeven moet zijn, wat voor het instituut der Overheid als onmisbaar vereischte gevorderd wordt; alsmede, dat de Christelijke religie wel ook voor de Overheid den wil Gods in de Gemeene gratie verheldert, maar nooit aan de Overheid een soteriologisch karakter leent; iets wat met den aard van haar instelling in strijd zou zijn. De Overheid is en blijft een instelling voor onze aardse huishouding en vindt haar einddoel in deze beëindiging; de Kerk is en blijft eene instelling voor het Koninkrijk der hemelen, en vindt haar einddoel in hetgeen aan de overzijde van het graf ligt.

5. In Christus vinden Overheid en Kerk haar hoogere eenheid, in zooverre de Zoon Gods tegelijk Middelaar is en voor het natuurlijk en voor het kerkelijk leven. Hij is Scheppingsmiddelaar en Verlossingsmiddelaar, maar elk der twee op een andere wijze, in andere orde en uit anderen hoofden; en wie beide verwacht, gaat tegen de Heilige Schrift in.

6. De twee instellingen van de Overheid en van de Kerk dienen beide de eere Gods

en der menschen heil, maar elk op eigen wijze. De Overheid door dwang, geweld en den sterken arm; de Kerk door het waken van overtuiging, door belijdenis en door geestelijken invloed. Beide zijn gebonden aan den geopenbaarden wil van God, gelijk die kenbaar is uit de natuur, uit de historie, uit de Heilige Schrift, en uit de verlichting des Heiligen Geestes; doch elk aan den wil Gods, gelijk die geopenbaard is voor haar eigen levens-terrein.

7. Hetgeen in de Heilige Schrift geopenbaard is over de verhouding van het burgerlijk en godsdienstig leven in den patriarchalen tijd en onder Israël, is niet dan bij derde van vergelijking toepasselijk op de verhouding tusschen de Overheid en de Kerk als zelfstandig instituut. De patriarchale verhouding vóór Mozes, en de nationale verhouding onder Israël, droeg een buitengewoon karakter, dat zonder meer niet van toepassing is op de toestanden, die ontstonden nadat de bijzondere Openbaring voltooid was. Dies kunnen ze noch mogen ze regel stellen voor de verhouding van de Overheid tot de Kerk als zelfstandig instituut, overmits zulk een zelfstandig kerkelijk instituut destijds nog niet bestond.

8. In de Evangelien en in de apostolische brieven, in de Handelingen en in de Openbaring van Johannes, wordt niet met één enkel woord op plicht tot inneming van de Overheid in de kerkelijke aangelegenheden gedoeld of gezinspeeld. Veel eerder worden in geheel het Nieuwe Testament de sfeer der Overheid en de sfeer der zelfstandige Kerk, als twee in aard, karakter, bestaanswijze en doel geheel onderscheiden sferen, voorgesteld. Het woord van Jezus tot Pilatus is hier beslissend: „Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Indien mijn koninkrijk van deze wereld ware, zou ik den mijne jongeren voor mij gestreden hebben, maar nu is mijn koninkrijk niet van hier.“ Wel worden plichten aan de belijders van Jezus *tegen* de Overheid opgelegd, maar met niet één woord eene verplichting aan de Overheid tot het zich partij stellen, voor wat het kerkelijk terrein aangaat. Wel wordt in sterke bewoordingen ons aangezegd, dat de Overheid de ware belijders van Jezus vervolgen zal; nergens dat ze deze met haar gezag heeft te dekken. Voor alle beroep op de Heilige Schrift naar deze, verwijst men dan ook uitsluitend naar het Oude Testament; en juist wat deswege in het Oude Testament voorkomt, kan onder de beëindiging des Nieuwen Verbonds op de kerk als zelfstandig instituut niet van toepassing zijn.

9. Evenals elke menselijke levensopenbaring is ook de kerk begonnen met op te treden in volstrekte eenheid; maar even als elke andere menselijke levensopenbaring, is ook zij onderworpen aan de wet der ontwikkeling. Deze wet der ontwikkeling nu stelt op alle terrein van leven den regel, dat deze ontwikkeling ga door splitsing en door daaruit geboren strijd. Wat begint en moet beginnen met eenvormig te zijn, gaat bij hooger ontwikkeling altoos en naar Gods ordinantie in veelvormigheid of pluriformiteit over. Zóo is het in het leven van de plant, van het dier, en, op menscheit, in het gezin, in het geslacht, in het bedrijf, in de kunst, in de wetenschap, in het staatkundig leven, en zoo ook in het leven der kerk. Menscheit, zonde, dwaling en verkeerdheid, moge deze splitsing en strijd noodeloos verscherpen, maar in beginsel is deze splitsing een noodzakelijke werking van de door God gestelde levensordinantie. Eerst heeft de massa der menschen, hetzij als stam, als volk of als kerk, slechts één leven, één b'sef, één denk-wijze, één levensbestaan, één wijze van uiting, één ideaal. Bij voortgaande ontwikkeling daarentegen begint zich de persoonlijkheid te doen gelden en treedt het massale meer op den achtergrond. Verschil van ras, stam, nationaliteit, hemelstreek, usantie en verleden, brengt te weeg, dat zich verschillende vormen in het eerst eenvormige leven beginnen te vertoonen, en ten slotte worden hieruit verschillende rassen, verschillende scholen en richtingen, verschillende menscheit bestaanswijzen geboren, die ook voor het kerkelijk leven onderscheiden en uiteenlopende eischen stellen. Dientengevolge nu moet ook de Kerk, die organisch één blijft, zich institutioneel in onderscheidene en uiteenlopende formaten openbaren.

10. Deze openbaring van de kerk in veelheid van formaten, pookte reeds lang vóór de Reformatie door te dringen, en drong reeds door in de zelfstandige formaten van de oude Engelsche of Cul-

deische, van de Grieksche, de Arme-nische, de Koptische kerk enz. In het zuiden en westen van Europa daarentegen, slaagde de Roomsche hiërarchie er in, om dit proces tijdelijk te stuiten, tot de Reformatie aan dat proces zijn vrijen loop hergaf. Toch kon eerst nadat de kruitdamp van dezen strijd was opgetrokken, de doorbreking van het proces tot het bewustzijn doordringen. Vandaar dat ook de Reformators, nog in de Roomsche eenheidsidee bevangen, zich aanvankelijk niet anders voorstelden, of de Roomsche Hiërarchie zou worden vernietigd, en de vrijgemaakte kerken zouden als nieuwe eenheid zich openbaren. Dogmatisch hebben zij daarom de Roomsche eenheidsidee nog bepleit, en in hun ijer het ondenkbaare beproefd, om de gebroken eenheid te herstellen.

11. Dit pogen is mislukt en moest mislukken. Die eenheidsidee toch was niet opnieuw te verwezenlijken, tenzij men ze opnieuw omzette in een clericale hiërarchie. De Roomsche eenheidsidee was zonder het instrument eener clericale hiërarchie niet te verwezenlijken, gelijk ze dat nu nog niet is. Wie zich ten deze op het Roomsche standpunt plaatst, moet dan ook tot de Roomsche organisatie terugkeeren, maar zou juist daardoor tegen de wet van het ontwikkelingsproces, die ook voor het kerkelijk leven geldt, ingaan. De feiten spreken dan ook zóo sterk, dat eer de Reformatie één eeuw had door-gewerkt, meerdere kerkgroepen met een eigen belijdenis en een eigen kerkorganisatie naast elkander kwamen te staan; en proces van splitsing, dat zich sinds dien tijd nog steeds heeft voortgezet.

12. Zoolang de Kerk, als zelfstandig instituut, in eenheid van formaten optrad, kende de Overheid sedert Constantijn slechts één kerk, ontzegde aan alles wat niet tot die Kerk behoorde, bestaansrecht, en begiftigde die kerk op milde wijze. Toen daarentegen de pluriformiteit der Kerken doorbrak, kwam de Overheid voor een geheel nieuwe toestand te staan, dien zij, zóo min als de kerken zelf, van stonde aan met helderheid doorzag. Ook de Overheid was dusver aan de eenheidsidee der Kerk gewend; het bestaan van slechts één kerk vereenvoudigde haar bemoeiing; en zóo koos ze aanvankelijk op onderscheidene wijzen voor de eenheid van het kerkelijk instituut tegen de pluriformiteit partij. Ze deed dat, voor zoover ze met de Roomsche hiërarchie één lijn trok, door te vuur en te zwaard de kerken der Hervorming te vervolgen; maar ze deed dit ook in landen, waar de Reformatie ingevoerd werd, door zich voor één der Kerken te verklaren, en de anderen hoogstens te dulden. Iets waaruit een Caesarpapisme in velerlei vorm ontstaan is, evenwel zóo, dat de Overheid overal een nationale kerk, een landskerk, een staatskerk, een volkskerk, als de eenige waarmede zij te rekenen had, erkende.

13. Hierdoor is de vrijheid der kerken te loor gegaan. Ze werden een tak van Staatsdienst, met privilegien begunstigd, maar aan de macht van den Souverein onderworpen. Haar vrije, zelfstandige ontwikkeling werd belemmerd. Hier te lande mochten geen Generale Synoden meer saamkomen, en na den schijntriomf van 1619 in de vrijheid, en daarmee de ontwikkeling en de rijke levensopenbaring onzer kerken ten slotte geheel te loor gegaan, tot ten leste koning Willem I op geheel onwettige wijze de kerken in de boeien sloeg, waaruit al onze latere ellende, onze decling, en onze machteloosheid geboren is.

14. De oorzaak van deze door de Overheid over ons gebrachte verwoesting, ligt niet in toevalligheden of in iets toekomstigs, maar in het verkeerde stelsel als zoodanig. Het zuiverder of onzuiverder karakter van een kerkelijk instituut kan alleen *geestelijke* onderscheiding worden, en voor die geestelijke onderscheiding mist de Overheid het orgaan. De personen der Overheid moge geestelijk licht hebben ontvangen, de Overheid als instituut bezit dit licht niet. Diensovergens is zij, waar nieuwe kerkelijke instituten naast elkander optreden, onbekwaam en buiten staat, om de waardij van dezen te beoordeelen. Ze is ten deze tot oordeelen eischen van Statuut enz. gaan stellen, die, aan het burgerlijke vereenigingsleven ontleend, op de kerk waartoe verreweg de meesten krachten geboorte behooren, niet van toepassing waren; en zóo is het verderfelijke collegiale stelsel tot wet verheven; een wet, waaronder alle Protestant-sche kerken in alle landen nog altoos zuchten.

15. Zal derhalve het kerkelijk leven tot nieuwe, krachtige en vrije ontwikkeling komen, dan moeten de kerken zelve beginnen, met te breken met het valsche stelsel; welbewust in de van God gestelde wet der ontwikkeling, die de wet der pluriformiteit is, inleven; en zóo een *communis opinio* doen geboren worden die aan de kerken haar vrijheid hergeeft. En hiertoe nu zullen de kerken nooit bekwaam zijn, zoolang ze weigeren in hoofdzaak uit eigen middelen te leven, en niet den moed hebben om, door het brengen van het offer van alle persoonlijk en geldelijk voordeel, haar volle onafhankelijkheid te herwinnen.

16. Moet op die wijze gebroken worden met het valsche, tevens praktisch onhoudbare, en tegen Gods ordinantie ingaande eenheidsstelsel, en dientengevolge alle voordeel worden prijsgegeven, dat de gunst der Overheid in haar dwangstelsel verborg, hier staat tegenover, dat de kerken, dank zij het veldwinnend constitutioneel Staatsrecht, zich een koninklijke weg geopend zien, om ook op het Staatsleven in te werken, door het systeem van Volksvertegenwoordiging. De beginselen toch, waarvan zij de draagsters zijn, zullen zij door catechisatie en prediking onder de burgers veld doen winnen, en zóo door haar leden als burgers haar invloed ook op het terrein van het volksleven doen gelden.

17. Met het beginsel der Fransche Revolutie heeft dit standpunt niets gemeen. Krachtens het beginsel van 1789 wordt alle kerk beschouwd als een vijandige macht, die ten onder moet worden gebracht; krachtens ons beginsel is ze een goddelijke instelling, die in de door God haar verleende geestelijke vrijheid kracht moet zoeken, en volgens de door God aan alle menscheit gegeven levenswet gestelde ordinantie zich te ontwikkelen heeft. De Fransche Revolutie beoogde den ondergang der kerken, het door ons beleden beginsel strekt, om ze uit de broekas naar het open veld uit te dragen, en in die sterkende, frissche atmosfeer tot hooger bloei te brengen.

18. Dit stelsel is niet dat der neutraliteit. Neutraal kan men zich alleen houden, ten opzichte van een belang of een beginsel, waarvoor men onder andere omstandigheden de verantwoordelijkheid draagt; niet ten opzichte van een belang of een beginsel, dat geheel buiten onze levensfeer ligt. Een kerk kan niet neutraal zijn ten opzichte van den handel, de scheepvaart of den landbouw; eenvoudig omdat ze als kerk met deze uitingen van het volksleven niets te maken heeft.

19. Evenmin wordt door dit stelsel der pluriformiteit de waarheid aan sceptisch indifferentisme prijs gegeven. Absoluut is de waarheid alleen in voorwerpelijken zin; bij toeëiening en persoonlijke overtuiging kan de onderwerpelijke belijdenis nooit geheel haar subjectief karakter verloozen; en het subjectieve is nooit absoluut en kan het niet zijn, overmits niet één eenig mensch alle tinten die in het witte licht schuilen, in zich vereenigt. Daarentegen brengt juist dit persoonlijk-subjectieve karakter der overtuiging te weeg, dat men hetgeen men belijdt, te vaster, te inniger, te vuriger belijdt, zóo dat alle twijfelzucht hier is uitgesloten. En evenzoo heeft de pluriformiteit tengevolge, niet, dat men tegenover zijn kerk onverschillig komt te staan, maar omgekeerd, dat men te inniger en te vaster overtuigd is, dat de kerk waarvan men zelf lid is, de zuiverste institutionele openbaring der kerk is, die zich laat vinden.

20. Vergelijk met wie zich aan de Roomsche eenheidsidee blijven vastklemmen, is uit dien hoofde voor ons ondenkbaar. Wie het stelsel der eenheidsidee, zonder de daarbij behorende Roomsche organisatie, blijven verdedigen, houden de vrijheid der kerken tegen, staan aan haar natuurlijke levensontwikkeling in den weg, miskennen de van God voor alle menscheit gegeven levensontwikkelingswet, doemen zich zelve tot smadelijke machteloosheid, gunnen aan het ongelooft in de kerk vrij spel, en bouwen hun hoop op een Overheid, die in het verleden door haar inmenging de kerken altoos geschaad heeft, en in de toekomst haar te dieper vernederen zal, naarmate ze meer te kort schieten in den geloofsmoed, om fier en welbewust haar vrijheid in Christus te heroveren.

„Door den rechterstoel van Christus“.

Want wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrege hetgeen door het lichaam geschiedt, naar dat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.

Ook wie in Jezus ontalpen is, komt in het Laatste Oordeel, en ondergaat het.

Kort vóór zijn lijden in Gethsemane, eer hij zelf zich aan het oordeel van den menschelijken rechter onderwierp, en „leed onder Pontius Pilatus“, heeft Jezus het nog in breede teekening aan zijn jongeren als voor oogen gesteld hoe „alle de volken voor hem zullen vergaderd worden, en hoe hij, de Zoon des menschen, ze van elkander zal scheiden, gelijk de herder de schapen van de bokken scheidt.“ En dan, zóo ging Jezus voort, „zal de Zoon des menschen de schapen tot zijn rechterhand zetten, maar de bokken tot zijn linkerhand, en zal hij als Koning zeggen tot hen die aan zijn rechterhand zijn: Komt, gij gezegenden, beërf dit Koninkrijk, hetwelk u bereid is voor de grondlegging der wereld.“ Alle twijfel of onzekerheid is hier alzo uitgesloten, en met heel de kerk op aarde belijden ook wij, dat Jezus „wederkomen zal om te oordelen de levenden en de dooden“, en zulks, zonder onderscheid, zóo wel hen die ontsliepen ten leven, als degenen die wegstierden in den eeuwigen doot.

In roerend schoone taal spreekt ook Artikel 37 van onze Gereformeerde Belijdenis dit uit, als het heet: „En alsdan zullen persoonlijk voor den grooten Rechter verschijnen alle menschen, zoowel mannen als vrouwen en kinderen, die van den aanbeginne der wereld af tot den einde toe geweest zullen zijn, verdagvaard zijnde door de stemme des archangels en door het gelank der Goddelijke bazuin. Want alle degenen die gestorven zullen wezen, zullen uit de aarde verrijzen, de zielen te samen gevoegd en vereenigd zijnde met haar eigen lichaam, in hetwelk zij zullen geleefd hebben. En aangaande degenen die alsdan nog leven zullen, die zullen niet sterven, gelijk de anderen, maar zullen in een oogenblik veranderd en uit verderfelijke overderfelijk worden. *Alsdan zullen de boeken* (dat is, de conscientien) *geopend en de dooden geoordeeld worden*, naar hetgeen zij in deze wereld gedaan zullen hebben, hetzij goed of kwaad. *Ja de menschen zullen reedschap geven van alle godelijke woorden, die zij gesproken zullen hebben*, die de wereld niet dan voor kinderspel en voor tijdsverrijft acht. En dan zullen de verborgenheden en geveinsdheden der menschen openbaarlijk voor allen ontdekt worden. En daarom is de gedachtenis van dit oordeel met recht schrikkelijk en vervaarlijk voor de bozen en goddelozen, maar zeer wenschelijk en troostelijk voor de vromen en uitverkorenen; dewijl alsdan hunne volle verlossing volbracht zal worden, en zij alsdan zullen ontvangen de vruchten des arbeids en der moeite, die zij zullen gedragen hebben; hunne onnoozelheid zal door allen bekend worden.“

Dit sta hier voorop, omdat God ons in de Heilige Schrift zekerder dan iets de stelligheid van dit Laatste Oordeel heeft doen aangekondigd, maar omstandig en breed. Zóo, om niet meer te noemen, schreef de Heilige Apostel Paulus in Rom. 2: Daaronder zijt gij niet te verontschuldigen, o menschen, wie gij zijt, die anderen oordeelt, doet dezelfde dingen. En denkt gij dit, o menschen, die oordeelt degenen die zulke dingen doen, en ze doet, dat gij het oordeel Gods zult ontvlieden? Of veracht gij den rijkdom zijner goedertierenheid, en verdraagzaamheid, en lankmoedigheid, niet wetende, dat de goedertierenheid Gods u tot bekeering leidt? Maar naar uwe hardigheid en onbekeerlijk hart vergadert gij uzelven toorn als eenen schat, in den dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods; welke een iegelijk vergeldt zal naar zijne werken. Dengenen wel, die met volharding in goed-doen, heerlijkheid, en eere, en onverderfelijkheid zoeken, het eeuwige leven; maar dengenen, die twistgierig zijn, en die der waarheid ongehoorzaam, doch der ongerechtigheid gehoorzaam zijn, zal verhoelgenheid en toorn vergolden worden. Verdrukking en benauwdheid over, eerst ziele des menschen die het kwade werkt, eerst van den Jood, en ook van den Griek; maar heerlijkheid, en eere, en vrede een iegelijk die het goede werkt, eerst den Jood, en ook den Griek. Want er is geene aanneming des persoons bij God.“

En altoos komt dit Laatste Oordeel voor als een werkelijk gericht in de hooge vier-schaar, met Christus als rechter, om recht te spreken. Aldus toch staat er: „Want wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrege hetgeen in het lichaam geschiedt is, naar dat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.“

Zelfs de jong weggestorven kinderkens zijn hiervan niet uitgesloten. Of beleden we niet bij den Doop onzer kinderen, dat ook zij in zonde ontvangen en geboren, en daarom allerhande ellendigheid, ja, aan de verdoemenis zelve onderworpen zijn?“

Zij, die nog altoos van „de onnoozele kinderkens“ blijven spreken, hoe rijpen ze zulk zeggen met het feit zelf dat ook deze kinderkens